

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MACIEJ SZPUNAR
esitatud 6. juunil 2018¹

Kohtuasi C-149/17

Bastei Lübbe GmbH & Co. KG
versus
Michael Strotzer

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Landgericht München I (Müncheni I apellatsioonikohus, Saksamaa))

Eelotsusetaotlus – Autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused – Direktiiv 2001/29/EÜ – Intellektuaalomandi õiguste järgimine – Direktiiv 2004/48/EÜ – Kahju hüvitamine failijagamise korral, millega on rikutud autoriõigust – Internetiühendus, mis on kättesaadav ka selle valdaja pereliikmetele – Ühenduse valdaja vastutusest vabastamine ilma vajaduseta täpsustada, kuidas pereliige internetiühendust kasutas

Sissejuhatus

1. Kuigi intellektuaalomandit puudutav materiaalõigus on liidu õiguses osaliselt ühtlustatud, kuuluvad selle õiguse rikkumiste tõkestamiseks ning rikkumistega tekitatud kahju hüvitamiseks mõeldud menetlused üldjuhul liikmesriikide õiguse kohaldamisalasse. Liidu õigusega on siiski kehtestatud teatavad nõuded, mis lähevad kaugemale pelgast tõhususe kontrollist, mida liikmesriikide menetlusautonoomia raames tavaliselt kohaldatakse.

2. Käesolevas kohtuasjas on tekkinud küsimus, milline on nende nõuete ulatus ja kuidas need suhestuvad põhiõigustega. Neid probleeme on Euroopa Kohtule juba esitatud, kuid käesolev kohtuasi annab talle võimaluse oma kohtupraktikat selles valdkonnas edasi arendada ja rohkem täpsustada.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas² näeb oma artikli 3 lõikes 1 ja lõike 2 punktis b ette:

„1. Liikmesriigid näevad ette, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste edastamist üldsusele kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu, sh nende teoste sellisel viisil kättesaadavaks tegemist, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal.

¹ Algkeel: prantsuse.

² EÜT 2001, L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230.

2. Liikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata üldsusele kättesaadavaks tegemist kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu nii, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal, on:

[...]

b) fonogrammitootjatel nende fonogrammide osas;

[...]“

4. Sama direktiivi artikli 8 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Liikmesriigid näevad käesolevas direktiivis sätestatud õiguste ja kohustuste rikkumise puhuks ette asjakohased sanktsioonid ja õiguskaitsevahendid ning võtavad kõik meetmed nende sanktsioonide ja õiguskaitsevahendite kohaldamise tagamiseks. Sätestatavad sanktsioonid peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.

2. Iga liikmesriik võtab vajalikud meetmed tagamaks, et õiguste valdajad, kelle huve on nende territooriumil õigusi rikkuva tegevusega kahjustatud, saavad kohtu kaudu taotleda kahjutasu [...].“

5. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta³ näeb oma artikli 2 lõigetes 1 ja 2 ette:

„1. Ilma et see piiraks meetmete kohaldamist, mida kohaldatakse või võidakse kohaldada ühenduses või siseriiklikes õigusaktides kuni selleni, et need meetmed soosivad enam õiguste valdajaid, kehtivad käesolevas direktiivis sätestatud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid kooskõlas artikliga 3 mis tahes intellektuaalomandi õiguste rikkumise kohta, nagu on sätestatud ühenduse õigusaktides ja/või vastava liikmesriigi siseriiklikes õigusaktides.

2. Käesolev direktiiv ei piira õiguste jõustamise spetsiifiliste sätete kohaldamist ega ühenduse õigusnormides kirjeldatud erandeid, mis puudutavad autoriõigust ja sellega kaasnevaid õigusi, iseäranis [direktiivis 2001/29] ja eriti artiklites 2–6 ja 8 kirjeldatud õigusi.“

6. Selle direktiivi artiklis 3 on sätestatud:

„1. Liikmesriigid sätestavad vajalikud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid käesolevas direktiivis kirjeldatud intellektuaalomandi õiguste jõustamise tagamiseks. Menetlused, protseduurid ja õiguskaitsevahendid on õiglased ega ole asjatult keerulised või kulukad ega sisalda põhjendamatu ajalisi piiranguid ega põhjendamatu viivitusi.

2. Meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad ning neid rakendatakse viisil, mis võimaldab vältida tõkete loomist seaduslikule kaubandusele ja ette näha kaitsemeetmeid nende kuritarvitamise vastu.“

7. Sama direktiivi artikli 6 lõike 1 esimeses lauses on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad, et kui osapool on esitanud oma nõuete toetamiseks piisava mõistlikult kättesaadava tõendusmaterjali ning on täpsustanud oma väidete põhistamiseks vastaspoole käsutuses olevad tõendid, on kohtuasutused volitatud nõudma vastaspoolelt nende tõendite esitamist, asjakohastel juhtudel konfidentsiaalse teabe kaitset tagavaid tingimusi järgides.“

3 ELT 2004, L 157, lk 45; ELT eriväljaanne 17/02, lk 32.

8. Viimaks, direktiivi 2004/48 artikli 13 lõike 1 esimeses lõigus on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad, et pädevad kohtuasutused määravad kannatanud osapoole avalduse alusel rikkuja, kes teadlikult rikkus või pidi põhjendatult olema rikkumisest teadlik, maksmata proportsionaalselt õiguste valdajale rikkumise tagajärjel õiguste valdajale tekitatud kahju ulatuses kahjutasu.“

Saksa õigus

9. Autoriõigust ja sellega kaasnevat õigusi reguleeriva 9. septembri 1965. aasta seaduse (Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte – Urheberrechtsgesetz) §-s 97 on sätestatud:

„1. Isik, kelle autoriõigust või mõnda muud käesoleva seadusega kaitstavat õigust on õigusvastaselt rikutud, võib esitada rikkumise toime pannud isiku vastu rikkumise kõrvaldamise nõude, kordumise ohtu korral võib ta nõuda edasisest rikkumisest hoidumise korraldust. Õigus nõuda edasisest rikkumisest hoidumise korraldust on ka siis, kui rikkumise oht esineb esimest korda.

2. Isik, kes on tahtlikult või hooletusest rikkumise toime pannud, on kohustatud isikule, kelle õigust on rikutud, rikkumisega tekitatud kahju hüvitama. Kahjuhüvitise suuruse arvutamisel võidakse arvesse võtta ka tulu, mida õiguse rikkuja rikkumisega sai. Kahjuhüvitise nõude aluseks võib olla ka summa, mille oleks rikkuja pidanud maksmata õiglase tasuna, kui ta oleks taotlenud rikutud õiguse kasutamiseks luba. Kirjandus-, kunsti- ja teadusteoste autorid (§ 70), fotograafid (§ 72) ja esitajad (§ 73) võivad nõuda ka mittevaralise kahju hüvitamist, niivõrd kui see on kooskõlas õiglusega.“

Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

10. Saksa õiguse alusel asutatud äriühingule Bastei Lübbe AG kui fonogrammitootjale kuuluvad ühe audioraamatu autoriõigused ja nendega kaasnevad õigused.

11. Michael Strotzerile kuulub internetiühendus, mille kaudu jagati seda fonogrammi 8. mail 2010 allalaadimiseks piiramatule arvule interneti jagamisplatvormi (*peer-to-peer*) kasutajatele. Ekspert tuvastas kindlalt, et see IP-aadress kuulub M. Strotzerile.

12. 28. oktoobri 2010. aasta kirjas nõudis Bastei Lübbe M. Strotzerilt, et viimane lõpetaks autoriõiguse rikkumise. Kuna seda nõuet eirati, esitas Bastei Lübbe Amtsgericht Münchenile (Müncheni esimese astme kohus, Saksamaa) M. Strotzeri kui kõnealuse IP-aadressi valdaja vastu hagi rahalise hüvitise nõudes.

13. M. Strotzer väidab siiski, et tema ei ole autoriõiguse rikkumist toime pannud, ning märgib, et tema internetiühendus oli piisavalt kaitstud. Lisaks väidab ta, et see internetiühendus on kättesaadav ka tema samas majas elavatele vanematele, kuid tema teada nende arvutis vaidlusalust teost ei olnud ning nad ei kasutanud ka ühtegi failijagamiprogrammi. Pealegi oli arvuti kõnealuse rikkumise ajal välja lülitatud.

14. Amtsgericht München (Müncheni esimese astme kohus) jättis Bastei Lübbe hüvitisnõude rahuldamata põhjendusega, et ei saa eeldada, et väidetava autoriõiguse rikkumise on toime pannud M. Strotzer, kuna ta on osutanud, et kõnealuse rikkumise toimepanijatena tulevad kõne alla ka tema vanemad. Seepeale esitas Bastei Lübbe apellatsioonkaebuse Landgericht München I-le (Müncheni I apellatsioonikohus, Saksamaa), kes on käesolevas kohtuasjas eelotsusetaotluse esitanud kohus.

15. Eelotsusetaotluse esitanud kohus pooldab seisukohta, et autoriõiguse väidetava rikkumise toimepanijana tuleb vastutusele võtta M. Strotzer, kuna tema selgitustest ei nähtu, et rikkumise toimepaneku ajal oleks internetiühendust kasutanud kolmas isik, mistõttu on väga tõenäoline, et tema ise on rikkumise toime pannud. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab aga arvestama Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) kohtupraktikaga, millega võib kostjalt hüvitise väljamõistmist tema arvates vastuolus olla.⁴

16. Tõlgenduse kohaselt, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) praktikale annab, on autoriõiguse rikkumise asjaolude esitamine ja tõendamine selle kohtupraktika kohaselt nimelt hageja ülesanne. Lisaks leiab Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus), et selle eeldamiseks, et rikkumise on toime pannud internetiühenduse valdaja, annavad faktilised asjaolud alust siis, kui rikkumise ajal ei saanud ükski teine isik kõnealust internetiühendust kasutada. Kui aga internetiühendus ei olnud rikkumise toimepaneku ajal piisavalt turvatud või oli teadlikult teiste isikute käsutusse jäetud, ei saa eeldada, et teo on toime pannud internetiühenduse valdaja.

17. Sellisel juhul on internetiühenduse valdajal Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) praktika kohaselt siiski teisene asjaolude esitamise kohustus. Teisest kohustust täidab see internetiühenduse valdaja piisavalt seeläbi, et ta avaldab, kas teistel isikutel – ja kui jah, siis millistel – oli võimalus tema internetiühendust iseseisvalt kasutada ja nad tulevad seetõttu autoriõiguse väidetava rikkumise toimepanijatena kõne alla. Kui kõnealune internetiühendus oli kättesaadav pereliikmele, ei pea internetiühenduse valdaja siiski esitama täpsemat teavet selle ühenduse kasutamise aja ja viisi kohta, võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 7 ning Saksamaa põhiseaduse vastavate sätetega tagatud abielu ja perekonna kaitset.

18. Neil asjaoludel otsustas Landgericht München I (Müncheni I apellatsioonikohus, Saksamaa) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas direktiivi 2001/29/EÜ artikli 8 lõikeid 1 ja 2 koosmõjus artikli 3 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et „tõhusad ja hoiatavad“ sanktsioonid teose üldsusele kättesaadavaks tegemise õiguse rikkumise korral on seda veel ka siis, kui välistatud on selle isiku vastutus, kellele kuulub internetiühendus, mille kaudu pandi failijagamise teel toime autoriõiguse rikkumised, kui internetiühenduse valdaja nimetab vähemalt ühe pereliikme, kellel oli peale tema enda võimalik kõnealust internetiühendust kasutada, tegemata teatavaks asjaomase väljaselgitamise käigus tuvastatud täpsemaid andmeid selle kohta, millisel hetkel ning millisel viisil kõnealune pereliige internetti kasutas?“
2. Kas direktiivi 2004/48 artikli 3 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et „tõhusad“ meetmed intellektuaalomandi õiguste jõustamiseks on seda veel ka siis, kui välistatud on selle isiku vastutus, kellele kuulub internetiühendus, mille kaudu pandi failijagamise teel toime autoriõiguse rikkumised, kui internetiühenduse valdaja nimetab vähemalt ühe pereliikme, kellel oli peale tema enda võimalik kõnealust internetiühendust kasutada, tegemata teatavaks asjaomase väljaselgitamise käigus tuvastatud täpsemaid andmeid selle kohta, millisel hetkel ning millisel viisil kõnealune pereliige internetti kasutas?“

19. Eelotsusetaotlus saabus Euroopa Kohtusse 24. märtsil 2017. Kirjalikke seisukohti esitasid Bastei Lübbe, Austria valitsus ning Euroopa Komisjon. Kohtuistungil, mis toimus 14. märtsil 2018, olid esindatud Bastei Lübbe ja komisjon.

⁴ Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab eelkõige Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) 6. oktoobri 2016. aasta otsusele I ZR 154/15, Afterlife.

Õiguslik analüüs

Sissejuhatavad märkused

20. Oma kirjalikes seisukohtades avaldab komisjon kahtlust, kas eelotsuse küsimused on põhikohtuasja lahendamiseks olulised. Mina neid kahtlusi ei jaga.

21. Oma eelotsuse küsimustega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2001/29 artiklist 8 ja direktiivi 2004/48 artiklist 3 tuleneva nõudega, mille kohaselt peavad autoriõiguste järgimise tagamiseks ette nähtud meetmed olema tõhusad, on kooskõlas, kui isikul, kellele kuulub internetiühendus, mille kaudu on rikitud autoriõigusi,⁵ on võimalik hoiduda eeldatavast vastutusest nende rikkumiste eest, viidates täpsemaid andmeid esitamata pereliikmele, kellele oli see ühendus samuti kättesaadav. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused lähtuvad Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) praktikast, mis puudutab õiguskaitsevahendeid, mida saavad Saksa õiguse kohaselt kasutada isikud, kelle autoriõigusi on rikitud.

22. Liikmesriikide kohtupraktika tõlgendamine ja kohaldamine ei ole mitte Euroopa Kohtu, vaid üksnes liikmesriikide kohtute ülesanne. Kooskõlalise tõlgendamise põhimõttest tulenevalt on liikmesriikide ametiasutused ja kohtud siiski kohustatud tõlgendama oma riigi õigusnorme võimaluse piires nii, et liidu õiguse täielik toime oleks tagatud. See nõue hõlmab kohustust muuta liikmesriigi väljakujunenud kohtupraktikat, kui see on liidu õigusega vastuolus.⁶ Seega tundub, et kooskõlalise tõlgendamise nõue seab eelotsusetaotluse esitanud kohtule kohustuse tõlgendada ja kohaldada Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) kohtupraktikat võimaluse piires nii, et oleks tagatud nende liidu õigusest tulenevate kohustuste täielik toime, mille kohaselt autoriõiguse omajatele võimaldatud õiguskaitsevahendid peavad olema tõhusad. Kindlasti on aga Euroopa Kohtul pädevus anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule kõik vajalikud suunised nende kohustuste ulatuse kohta.

23. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohtul on kahtlusi, kas Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) kohtupraktika on nii, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus seda tõlgendab, liidu õigusest tulenevate nõuetega kooskõlas, on nende nõuete ulatuse kindlaksmääramine seega igati Euroopa Kohtu pädevuses. Käsitleda tuleb nende probleemide kaht aspekti: liidu asjakohaste õigusnormide ulatust ja põhiõiguste järgimist nende õigusnormide kohaldamisel.

Direktiivide 2001/29 ja 2004/48 asjakohased sätted

24. Direktiiv 2001/29 on meetmete suhtes, mis on mõeldud direktiiviga ühtlustatud õiguste järgimise tagamiseks, üsna lakooniline. Selle direktiivi artikkel 8 piirdub sellega, et kohustab üldsõnaliselt liikmesriike võtma nende õiguste rikkumise pärssimiseks tõhusaid, proportsionaalseid ja hoiatavaid meetmeid. Muu hulgas peavad liikmesriigid nägema õiguste omajatele, kelle huve on kahjustatud, ette võimaluse nõuda kohtu kaudu kahjuhüvitist. Konkreetsed meetmed nende kohustuste täitmiseks on jäetud täielikult liikmesriikide otsustada.

25. Arvestades aga intellektuaalomandi õiguse tähtsust siseturu väljakujundamise jaoks, pidas liidu seadusandja siiski vajalikuks sätestada üksikasjalikumad kooskõlastatud eeskirjad, et tagada nende õiguste ühetaoline kaitse kogu liidus.⁷ Nii on direktiiv 2004/48 tervenisti pühendatud intellektuaalomandi õiguste järgimise tagamiseks mõeldud meetmetele.

5 Ma käsitan seda mõistet nii, et see hõlmab nii otseses mõttes autori õigusi kui ka sellega kaasnevaid õigusi, näiteks fonogrammitootjate õigusi.

6 Vt viimati 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, punktid 71 ja 72).

7 Vt direktiivi 2004/48 põhjendused 1, 8 ja 9.

26. Tõsi, direktiivi 2004/48 artikli 2 lõike 2 kohaselt ei piira direktiiv spetsiifiliste autoriõigust puudutavate sätete, sealhulgas direktiivi 2001/29 artikli 8 kohaldamist. Järelikult annab see säte direktiivi 2001/29 sätetele eesõiguse direktiivi 2004/48 omade ees. Ometi ei järeldu sellest, et autoriõigus tuleks tervikuna direktiivi 2004/48 kohaldamisalast välja jätta. Selle direktiivi artikli 2 lõikes 1 on väga selgelt sätestatud, et direktiivi sätted kehtivad „mis tahes intellektuaalomandi õiguste rikkumise kohta, nagu on sätestatud ühenduse õigusaktides ja/või vastava liikmesriigi siseriiklikes õigusaktides“. Kuna autoriõigus kuulub vaieldamatult intellektuaalomandi alla, on direktiiv 2004/48 selle suhtes kohaldatav, niivõrd kuivõrd seda puudutavates liidu õigusaktides sisalduvates erinormides ei ole sätestatud teisiti. Muu hulgas on selles direktiivis sätestatud autoriõigust puudutavaid erinorme, sealhulgas artikkel 5, millega on kehtestatud autorsuse ja omandilise kuuluvuse presumptsioon.

27. Seega ei saa direktiivi 2001/29 artiklit 8 võtta mitte äärmiselt üldise omaette sättena, vaid pigem ühe komponendina intellektuaalomandi õiguste kooskõlastatud süsteemist, mida korraldab direktiiv 2004/48. See süsteem läheb pelgast liikmesriikide menetlusautonoomiast kaugemale, seades neile riikidele konkreetsed kohustused, mille järgimine, sealhulgas menetluslikus aspektis, kuulub Euroopa Kohtu kontrolli alla, mis väljub klassikalise samaväärsuse ja tõhususe põhimõtete kontrolli raamest. Teistsugune tõlgendus võtaks direktiivilt 2004/48 mõtte, kuna nii ei lisaks see mitte midagi kohustusele, mis liikmesriikidel tõhususe põhimõtte tõttu juba niigi lasub: kohustusele tagada intellektuaalomandi õiguse valdkonnas liidu materiaalõigusnormide soovitatav toime. Oleks ju ebaloogiline oletada, et liidu seadusandja koostas direktiivi, milles sisalduvaid kohustusi saaks liikmesriikide menetlusnormidega manipuleerides täiesti sisutuks muuta. Pealegi on direktiivil 2004/48 iseseisev kohaldamisala, kuna selle artikli 2 lõike 1 kohaselt ei kohaldata seda mitte ainult liidu õiguse tasandil ühtlustatud intellektuaalomandi õiguste kaitsmise, vaid ka liikmesriikide enda õigusaktides ette nähtud õiguste suhtes. Niisiis ei saa kõnealust direktiivi taandada pelgalt sellele, et see konkretiseerib liidu õigusega antud õiguste kaitse tõhususe üldpõhimõtet, mida kohaldatakse liikmesriikide menetlusautonoomia raames siis, kui konkreetseid liidu õigusnorme ei ole.

28. Kui direktiivi 2001/29 artikli 8 lõige 2, mida direktiivi 2004/48 artikli 13 lõige 1 selles suhtes täiendab ja täpsustab, näeb ette, et kui kellegi õigusi on rikutud, on tal õigus taotleda kohtu kaudu kahjuhüvitist, eeldab see minu arvates seega kohustust sätestada ja kohaldada liikmesriigi õiguskorras mehhanisme, mis võimaldaksid õiguste omajatel tõepoolest seda kahjuhüvitist saada. Kuigi nende direktiivide rakendamise konkreetsed menetlusmehhanismid kuuluvad liikmesriikide pädevusse, on nende tõhususe kontrollimine Euroopa Kohtu ülesanne. Vastupidi sellele, mida väitis komisjon oma seisukohtades, ei piirdu see kontroll küsimusega, kas kahjuhüvitist on praktiliselt võimatu või ülemäära raske saada, sest seda aspekti hinnatakse üldjuhul tõhususe põhimõtte järgimise kontrolli raames. Neist direktiividest tulenevate kohustuste täitmise kontrollimiseks on vaja tõlgendada direktiivide konkreetseid sätteid nende soovitava toime vaatenurgast.

29. Põhikohtuasjas on kõne all õiguste rikkumine, mis on toime pandud sel teel, et teosed tehti üldsusele interneti teel kättesaadavaks. Õiguste omajatel, kes on langenud seda tüüpi rikkumiste ohvriks, on raske rikkujaid kindlaks teha ning nende seotust tõendada. Interneti teel toime pandud rikkumised ei jäta nimelt materiaalseid jälgi⁸ ning võimaldavad toimepanijatel kuigivõrd anonüümseks jääda. Ainus vihje, mida tavaliselt võib leida, on IP-aadress, millelt rikkumine on toime pandud. Isegi kui IP-aadressi valdaja on õigesti tuvastatud, ei tõenda see tuvastamine teatud isiku vastutust, eriti kui kõnealune internetiühendus oli kättesaadav mitmele isikule.

8 Erinevalt näiteks võltsitud kaupade müügist.

30. Seepärast on liikmesriikide õiguses tihti ette nähtud meetmeid, mis kergendavad rikutud autoriõiguste omajatel lasuvat tõendamiskoormist. Selline meede võib võtta näiteks eelduse kuju, et internetiühenduse valdaja vastutab oma IP-aadressilt toime pandud rikkumise eest. Need meetmed võimaldavad tagada selle, et õiguste omajate õigus kahjuhüvitist nõuda oleks tõesti teostatav ka juhul, kui rikkumine on toime pandud interneti teel. Eelotsusetaotluses esitatud andmete järgi on selline eeldus Saksa õiguses kehtestatud kohtupraktikaga.

31. Sellise eelduse kehtestamise kohustust ei ole sõnaselgelt ette nähtud ei direktiivi 2001/29 ega direktiivi 2004/48 sätetes. Kui selline meede on aga peamine abinõu, mis on liikmesriigi õiguses ette nähtud selle tagamiseks, et direktiivi 2001/29 artikli 8 lõikes 2 nimetatud kahjuhüvitise nõudmise õigus oleks teostatav, tuleb seda kohaldada ühtselt ja tõhusalt. See meede ei saa oma eesmärki saavutada, kui vastutuse eeldusest oleks liiga kerge kõrvale hoida, jättes rikutud õiguste omaja ilma muudest võimalustest talle tekitatud kahju hüvitamist nõuda. Siis muutuks see õigus illusoorseks.

32. Kui direktiivi 2001/29 artikli 8 lõige 2 ei kirjuta ette ühtegi konkreetset meetet, millega kahjuhüvitise nõudmise õiguse teostatavust tagada, järeldub sellest minu arvates niisiis, et olemasolevaid meetmeid tuleb kohaldada ühtselt ja tõhusalt. Selle juures on liikmesriikide kohtutel esmatähtis roll tõendite hindajana ning mängus olevate eri huvide kaalujana.

33. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb, kuidas tõlgendada ja kohaldada Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) kohtupraktikat, mis puudutab internetiühenduse valdajate vastutust ja kohustusi, peab ta järelikult eelistama sellist moodust, mis võimaldab intellektuaalomandi õiguste tõhusat kaitset paremini tagada.

Põhiõiguste kaitse

34. Tundub, et probleem, mis eelotsusetaotluse esitanud kohtul on Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) kohtupraktika kohaldamisel tekkinud, seisneb tuginemises perekonnaelu kaitse põhimõttele, et piirata internetiühenduse valdaja kohustust anda teavet selle kohta, keda tuleks pidada autoriõiguste rikkujaks. Nii ei oleks selle ühenduse valdaja siis, kui ta viitab sellele, et ühendus oli kättesaadav peale tema ka teistele, kohustatud ei nende isikut avaldama ega esitama nende kohta muid täpsustusi, sest selline kohustus oleks põhjendamatu sekkumine tema peresajadesse.

35. Seoses sellega tuleb rõhutada, et direktiivide 2001/29 ja 2004/48 ülevõtmisnormide kohaldamisel on harta sätted liikmesriikidele loomulikult siduvad. Õigust era- ja perekonnaelu puutumatusel kaitseb harta artikkel 7. Autoriõigusi puudutavates vaidlustes võib õigus era- ja perekonnaelu puutumatusel siiski konkureerida omandiõigusega, mis on harta artiklis 17 ette nähtud põhiõigus. Intellektuaalomand on selle artikli lõikes 2 sõnaselgelt ära nimetatud.

36. Pealegi on Euroopa Kohtul olnud juba juhust rõhutada, et õigus teabele, mis on hagejal intellektuaalomandi õigust puudutava hagi menetluses, on osa harta artikliga 47 tagatud õigusest tõhusale õiguskaitsevahendile ning võimaldab seeläbi hoolitseda selle eest, et intellektuaalomandi õigust oleks võimalik tõhusalt kaitsta.⁹

37. Sellises olukorras, kus mitu liidu õigusega kaitstavat põhiõigust omavahel konkureerivad, on liikmesriikide ametiasutused ja kohtud kohustatud tagama tasakaalu nende õiguste vahel.¹⁰ Võib ka juhtuda, et eri põhiõiguste kaitsega seotud nõuete vaheline vajalik kooskõla tuleb saavutada liidu tasandil, sealhulgas Euroopa Kohtus, kes seda õigust tõlgendab.¹¹

9 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, punkt 29).

10 15. septembri 2016. aasta kohtuotsus Mc Fadden (C-484/14, EU:C:2016:689, punkt 84).

11 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, punkt 33).

38. Selle kooskõla saavutamise raames tuleb hoolitseda kõnealuste põhiõiguste põhisisu järgimise eest. Nii on Euroopa Kohus leidnud, et nii omandi põhiõigusega kui ka õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile on vastuolus, kui krediitiasutusel on lubatud harta artiklis 8 ette nähtud isikuandmete kaitse õiguse nimel pangasaladusele tugineda, et keelduda andmast arvelduskonto omaniku kohta teavet, mis oleks võimaldanud esitada tema vastu intellektuaalomandi õiguse rikkumist puudutava hagi.¹²

39. Samasugust loogikat peaks saama kasutada ka selle suhtes, kuidas intellektuaalomandi õigus ja õigus tõhusale õiguskaitsevahendile suhestuvad õigusega perekonnaelu puutumatusel.

40. Kui internetiühenduse valdaja õigus – mida tunnustatakse tema perekonnaelu kaitse nimel – keelduda andmast täpsemaid andmeid isikute kohta, kes võivad olla autoriõiguste rikkumisi toime pannud, peaks praktikas takistama nende õiguste omajal tekkinud kahju eest hüvitist saada, kahjustaks see õiguste omaja intellektuaalomandi õiguste põhisisu. Sellisel juhul peaks omandiõigusel olema suurem kaal kui õigusel perekonnaelu puutumatusel. Kui liikmesriigi kohus peaks seevastu leidma, et selline perekonnaellu sekkumine on vastuvõetamatu, tuleb autoriõiguste rikkumise eest vastutusele võtta internetiühenduse valdaja. Selline teisene vastutus on Saksa õiguses nähtavasti võimalik.¹³ Enne internetiühenduse valdaja vastutusele võtmist tuleb liikmesriigi kohtul veel kontrollida, ega ei leidu muid menetluslikke vahendeid, mis võimaldaks sellel, kelle autoriõigusi on rikutud, nende rikkumiste toimepanijad kindlaks teha, et hüvitist saada.¹⁴

41. Pealegi tundub mulle, et põhiõiguste kaalumisel võib arvesse tulla veel kaks harta sätet.

42. Esiteks harta artikkel 20, mis sätestab võrdsuse seaduse ees. Bastei Lübbe seisukohtades esitatud andmete kohaselt on ligikaudu 70% Saksamaa internetiühendustest „pereühendused“, see tähendab sellised, mida kasutatakse perekondlikus kontekstis. Nõnda ei kasutata sellises kontekstis 30% ühendusi, millest teatav hulk kuulub tõenäoliselt üksi elavatele inimestele. Kui internetiühenduse kasutamine perekondlikus kontekstis lubaks vastutusest autoriõiguste rikkumise eest kergesti pääseda, viiks see üksi elavate inimeste ebasoodsama kohtlemiseni, kes üksi elavana ei tee teistele pereliikmetele oma internetiühendust kättesaadavaks. Kuigi perega elavad inimesed ei ole – seoses õigusega perekonnaelu puutumatusel – samas olukorras kui need, kes elavad üksi, siis samasugust olukordade erinevust ei eksisteeri seoses vastutusega autoriõiguste rikkumise eest. Niisiis ei tohiks üksnes asjaolu, et elatakse koos teiste pereliikmetega, tuua automaatselt kaasa selle vastutuse välistamist.

43. Teiseks keelab harta artikkel 54 selles hartas tunnustatud õiguste kuritarvitamise. Tõsi küll, see artikkel on peamiselt suunatud toimingute vastu, mille eesmärk on hartas tunnustatud õiguste kattevarju all tegelikult põhiõiguste vastu võidelda ja neid tühistada.¹⁵ Intellektuaalomandi õiguse rikkumine endast ilmselt sellist toimingut ei kujuta.

44. Sellegipoolest kuulub õiguse kuritarvitamise keeld juba ammu liidu õiguse üldpõhimõtete hulka.¹⁶ Selle põhimõtte kohaselt ei tohi isikud tugineda liidu normidega antud õigustele kuritarvituse eesmärgil, et saada neist tulenevaid eeliseid nii, et nende normide eesmärk jääb saavutamata.

12 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, punktid 37–41).

13 Vt Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) 30. märtsi 2017. aasta kohtuotsus I ZR 19/16 Loud, mis tehti pärast käesolevas kohtuasjas eelotsusetaotluse esitamist.

14 Vt selle kohta 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, punkt 42).

15 Vt Woods, L., „Article 54 – Abuse of Rights“, väljaandes Peers, S., Hervey, T. K., Kenner, J., jt (toim), *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary*, Hart Publishing, Oxford-Portland (Oregon), 2014, lk 1539–1559.

16 Vt selle hiljutise kohaldamise kohta 6. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Altun jt (C-359/16, EU:C:2018:63, punkt 48 jj).

45. Põhikohtuasjas väidab M. Strotzer, et teda ei saa pidada tema internetiühenduse teel toime pandud autoriõiguste rikkumiste eest vastutavaks, sest see ühendus oli kättesaadav ka teistele, nimelt tema vanematele. Lisaks väidab ta, et tema vanemad ei tunne üldse selle rikkumise toimepanekuks kasutatud tarkvara ja nende arvutis ei ole ka üldsusele ebaseaduslikult kättesaadavaks tehtud teost.

46. Niisiis tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul kontrollida, ega M. Strotzer ei kuritarvita õigust perekonnaelu puutumatusel, tuginedes sellele mitte selleks, et kaitsta oma pereliikmeid võimalikust vastutusest autoriõiguse rikkumise eest, millega neil puudub silmnähtavalt igasugune seos, vaid üksnes selleks, et pääseda omaenda vastutusest selle rikkumise eest. Kui see on nii, ei tohiks õigus perekonnaelu puutumatusel takistada nende autoriõiguste omajate intellektuaalomandi kaitsmist.

Ettepanek

47. Eeltoodust lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Landgericht München I (Müncheni I apellatsioonikohus) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 8 lõiget 2 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta artikli 13 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et need ei nõua, et liikmesriikide õiguses kehtestataks eeldus, et internetiühenduse valdaja vastutab selle ühenduse teel toime pandud autoriõiguste rikkumiste eest. Kui aga liikmesriigi õigus näeb sellise eelduse nende õiguste kaitse tagamiseks ette, tuleb seda kohaldada ühtselt, et tagada selle kaitse tõhusus. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 7 tunnustatud õigust perekonnaelu puutumatusel ei või tõlgendada nii, et isikud, kellel on põhiõiguste harta artikli 17 lõikes 2 sätestatud intellektuaalomandi õigus, jäetakse ilma igasugusest tegelikust võimalusest oma õigust kaitsta.